

Uloga Maximiliena Robespiera u francuskoj revoluciji

Čančar, Anita

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:292132>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA POVIJEST

Anita Čančar

Uloga Maximiliena Robespiera u Francuskoj revoluciji

Završni rad

Rijeka, 2015.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA POVIJEST

Anita Čančar

Uloga Maximiliena Robespiera u Francuskoj revoluciji

Preddiplomski studij: Povijest/Povijest umjetnosti

Mentor: dr.sc. Maja Čutić Gorup

Rijeka, rujan 2015.

Sadržaj

Sažetak	1
Uvod	2
Rani život i mladenaštvo Maximiliena Robespiera.....	3
Robespierrove političke ideje prije 1789. godine.....	8
Robespierreov uspon u politici	9
Robespierre i Jakobinski klub	11
Protivljenje ratu	13
Raspad monarhije i stvaranje Nacionalnog konventa.....	15
Robespierre u Konventu.....	16
Vladavina terora	19
Robespierrove političke ideje u vrijeme Konventa	21
Kult Najvišeg bića	23
Robespierrov pad.....	25
Zaključak	27
Popis Literature	28
Popis ilustracija.....	29

Sažetak

Ovaj rad obrađuje temu života Maximiliena Robespiera i njegovu ulogu u Francuskoj revoluciji, trenutku u povijesti koji je obilježio budućnost cijele Europe. Rad je podijeljen u cjeline koje odgovaraju prekretnicama u životu Maximiliana Robespiera. Prvi dio rada bazira na njegovom ranom životu i školovanju te ranoj odvjetničkoj karijeri, dok drugo poglavlje otvara vrata Robespierrove političke karijere počevši s njegovim ulaskom u Generalne staleže te Jakobinski klub. Nadalje, obrađena je politička uloga Maximiliena Robespiera, odnosno, njegovo protivljenje francuskom ratu s Austrijom koje su brojne druge stranke, ali i dvor zagovarale, te njegovi stavovi po pitanju suđenja kralju Luju XVI., i raspadu monarhije. Rad se zatim osvrće na Robespierrov položaj u Nacionalnom konventu i promjene do kojih dolazi nakon što biva izabran kao vodeća ličnost u Odboru javnoga spasa. Posljednja dva poglavlja bave se događajima koji su doveli do Robespierrovog pada, a to su jakobinska diktatura javnoga spasa te uvođenje kulta Najvišeg bića. Posljednje poglavlje posvećeno je Robespierrovom smaknuću.

Ključne riječi: Maximillien Robespierre, francuska revolucija, jakobinci, žirondinci, Odbor javnoga spasa, diktatura, Generalni staleži, Narodna skupština, Nacionalni konvent

Uvod

Francuska revolucija, često nazivana i buržoska revolucija, naziv je za skup događaja koji su se u Francuskoj odvijali od 1789. godine do 1795. godine. Upravo su ovi događaji potaknuti lošim položajem običnih ljudi, koji su na svojim leđima nosili posljedice rastrošnog života francuske krune, promijenili budućnost cijele Europe. Njezin revolucionarni duh proširio se gotovo svim zemljama, a njezin se trag osjećao u prošlosti, a osjeća se i danas. Utjecala je na brojne europske zemlje buđenjem nacionalnog osjećanja i zanosa, i postavljanja mnogobrojnih političkih pitanja, poglavito manjih, potlačenih naroda, koji su pokušali pratiti primjer ove revolucije.

Među mnogim bitnim ličnostima Francuske revolucije kao njezin predvodnik istaknuo se Maximilien Robespierre, o čijem se životu i revolucionarnoj karijeri pišu mnoge debate. Robespierre je za povijesničare problematičan lik jednako kao što je Hamlet za literarne stručnjake. Često se mišljenja povijesničara o Robespieru razilaze, neki u njemu vide velikog revolucionara koji je do kraja svog života ostao odan Revoluciji, dok drugi pak u njemu vide tiranina koji je na smrt osudio više od dvadeset tisuća ljudi. Razlog tomu je što se o njegovom ranom političkom djelu ne zna mnogo jer je mnogo spisa uništeno nakon Tremidorske reakcije i Robespierrovog smaknuća. No ipak, bio percipiran kao najveći revolucionar ili najveći tiranin Robespierre je ostavio trag u povijesti. U jednu ruku to je bio ugledan odvjetnik i akademik koji se sprijatelji s pripadnicima viših slojeva običnih ljudi, klericima, ali i plemićima. No, Nepotkupljivi je imao i drugu stranu svoje osobnosti. Bio je usamljen i frustriran režimom, iako ga je isprva prihvaćao, posvećen poslu i borbi za niže slojeve. Nakon ulaska u politiku u svojim se govorima zalagao za ukidanje smrtnih kazni, ukidanje ropstva, feudalizma, podupirajući opće pravo glasa i jednakost za sve građane Francuske, čak i one najsiromašnije. Na kraju, njegova će ga uvjerenja i borba za iste koštati života, a u povijesne će se udžbenike i knjige zauvijek upisati rečenica „Revolucija jede svoju djecu“.

Rani život i mladenaštvo Maximiliena Robespierrea

Maximilien Robespierre

Maximilien-Marie-Isidore de Robespierre rođen je u Arrasu, glavnom gradu sjeverne pokrajine Artois, 6. svibnja 1758. godine. Kada se Robespierre rodio, njegovi su roditelji bili svega nekoliko mjeseci u braku. Maximilienov otac, Maximilien-Barthélemy François Derobespierre potječe iz obiteljske loze koja se bavila pravničkom profesijom, a bio je primljen 1756. godine kao odvjetnik u vrhovnom sudu *Conseil provincial d'Artois*.¹ Već je iduće godine upoznao Maximilienovu majku, kći lokalnog dobrostojećeg pivara te su naglo stupili u brak. Maximilien Robespierre imao je dvije mlađe sestre i brata. Njegova je sestra, Charlotte, napisala memoare o njegovu životu, dok je njegov mlađi brat, Augustin, sudjelovao zajedno s njime u Revoluciji. Maximilienova majka, Jacqueline Marguerite Carraut umire nakon rođenja mrtvorodenčeta, nakon čega otac šalje djecu svojoj rodbini. Charlotte je poslao svojim sestrama, dok se o dječacima skrbio otac njihove majke. Robespierreov je otac vodio nakon toga vrlo buran život. Posuđivao je novac, odlazio u Njemačku povremeno se vraćajući u Arras u kratkim periodima nakon kojih bi netragom nestao, a sudbina njegove djece, nije ga pretjerano zanimala.² Maximilien Derobespierre umro je 1777. godine u Münchenu kao učitelj francuskoga jezika.

Potican od strane svoje rodbine Maximilien Robespierre posvetio se svome školovanju. Pohađao je lokalnu školu (*collège*) u Arrasu od 1765. do 1796. godine koje su isprva vodili Jezuiti, a u dobi od jedanaest godina, po pokroviteljstvu obiteljskog prijatelja upisuje prestižni *collège Louis-le-Grand* na pariškom sveučilištu sa jednom od četiri stipendije opatije Saint-Vaast iz Arrasa.³ Maximilienov pokrovitelj bio je M. de la Roche, kanonik u katedrali Notre-Dame. Maximilienov je pokrovitelj umro 1772. godine, ostavivši mladog Maximiliena da se brine o vlastitim sredstvima. Kao dječak Robespierre je svoje slobodno vrijeme provodio hraneći golubove i vrapce, a godine na sveučilištu će provesti

¹JOSEPH I. SHULIM, The youthful Robespierre and his ambivalence toward the Ancien Régime, u: Eighteenth-Century Studies, vol. 5., br. 3., The John Hopkins University Press, Baltimore, 1972., 399.

²JOSEPH I. SHULIM (bilj. 1), 399.

³JOSEPH I. SHULIM (bilj. 1), 401.

zadubljen u knjige, usamljen, socijalno neprilagođen te bez bliskih prijatelja⁴. Izvori prenose kako je u vrijeme svoga školovanja Robespierre bio vrlo siromašan, a odjeća i obuća su mu često bile poderane. Zbog svog siromaštva Robespierre je zaobilazio krugove imućnijih studenata iz dobrostojećih obitelji te plemstva.⁵ Njegovo geslo je bilo: „Učenje je moj Bog“. Kroz svoj rad težio je pronaći svoj identitet i emocionalnu stabilnost, a već je rano pokazivao usmjerenje ka jednom cilju i nefleksibilno posvećivanje jednom cilju koje će obilježiti njegov kasniji život. No, usprkos svemu, njegov je rad urodio plodom. Profesori su ga voljeli, osvajao je nagrade u godišnjim ispitima, a svoj primat nad ostalim studentima osigurao je 1775. godine, osvojivši čast da pročita stihove na latinskom jeziku novom kralju Luju XVI., pri ulasku u Pariz nakon krunidbe u Reimsu. Težak i naporan rad, s kratkim posjetama rodnom Arrasu, doveli su Robespierra do velikog uspjeha. Pravna profesija kolala je njegovom krvlju, te je već 1780. godine stekao pravnički bakalaureat. Do svibnja 1781. godine, stekao je licencu za obnašanje pravnih dužnosti. U lipnju 1781., sveučilište *Louis-le-Grand* nagradilo je Robespierra sa šesto livra kao nagradu za njegovo zalaganje, talent, trud i akademski uspjeh.⁶

Robespierre je 8. studenog 1781. godine primljen u *Conseil d'Artois* gdje je započeo svoju karijeru kao odvjetnik.⁷ Jedan od tadašnjih vrlo uspješnih i bogatih odvjetnika uzeo ga je pod svoje okrilje te jamčio za njega pred Provincijalnim vijećem. Robespierre je uskoro počeo raditi kao njegov asistent, a svoj je prvi slučaj na sudu izgubio. Godine 1782., Robespierre se sastaje s araškim biskupom Msgr. de Conzié, kako bi razgovarali o zaposlenju na Episkopalskom Sudu, koji je imao jurisdikciju nad civilnim i kriminalnim slučajevima u određenim teritorijima.⁸ Uskoro će Maximilienova karijera poletjeti uzlaznom putanjom, a predsjednik *Conseil d'Artois* imenovati će ga svojim tajnikom, a steći će i međunarodni ugled. Upravo je tome pripomoglo suđenje M. de Visseryja iz Saint-Omera kojega su susjedi prijavili nadležnom magistratu zbog instalacije svojevrsnog gromobrana, koji u to vrijeme baš poput mnogih izuma, nije bio isprva dobro prihvaćen. De Visseryju je provincijsko vijeće dodijelilo odvjetnika Anoine Buissarta, dok je usmenu obranu vodio Robespierre u kojoj je veličao povlastice znanosti, prosvijećenosti i razuma.⁹ Tijekom svibnja 1783. godine, Vijeće je izglasalo u korist Robespierrova klijenta, a Robespierru su se otvorila vrata u

⁴JOSEPH I.SHULIM (bilj. 1), 402.

⁵JOSEPH I.SHULIM (bilj. 1), 403.

⁶JOSEPH I.SHULIM (bilj. 1), 404.

⁷JOSEPH I.SHULIM (bilj. 1), 405.

⁸JOSEPH I.SHULIM (bilj. 1), 405.

⁹JOSEPH I.SHULIM (bilj. 1), 405

Academieroyale des beletteres d'Arras u čemu su ga podupirali Buissart te Ferdinand Dubois de Fosseux, dobrostojeći plemić koji je trebao postati tajnik akademije. Tijekom svoje karijere Robespierre je sudjelovao na mnogobrojnim natjecajima koje su organizirale različite akademije i sveučilišta diljem Francuske, a jedan je od takvih bio i 1784. godine kada je poslao na natjecaj esej *Diskurz o ponižavajućim kaznama* za kojega je osvojio drugu nagradu vrijednosti četiri stotine livra, a osvojenim novcem dao ga je objaviti¹⁰. U veljači 1785. izabran je kao kancelar u Akademiji Arras, a u veljači iduće godine jednoglasno je izabran kao njezin ravnatelj. Kao sada već priznati akademik, Robespierre je uživao reputaciju ne samo u Arrasu već i diljem Francuske. Robespierrova odvjetnička karijera nije bila osobito bogata, ali je bila uspješna.

Živio je od 1783. do 1789. godine sa sestrom Charlotte te tetama koje su mu pridavale mnogo pažnje. Robespierrova sestra u njegovoj biografiji opisuje njegovu dnevnu rutinu. Obično se ujutro dizao oko šest ili sedam sati, a radni je dan započinjao dolaskom frizera da ga obrije i uredi kosu. Nakon doručka, obično bi radio kod kuće, do deset sati nakon čega bi otišao u Palaču Pravde, a dolazio bi kući tek pred večeru gdje bi pio vino miješano s vodom, a volio je i voće, a najviše od svega kavu. Nakon večere obično bi otišao u šetnju ili u posjet prijateljima, a potom bi nastavio raditi do osam uvečer, te bi ostatak vremena proveo s bližnjima. U Charlotteinim spisima, Maximilien je opisan srednje visine, uvijek uglađeno odjeven te pažljivo uređenom kosom, nabranim volanima na ovratniku, odijelu skrojenom po mjeri, svilenim čarapama. Iako je službeno bio član trećeg staleža uvijek je bio odjeven kao džentlemen. Bio je poželjan među mlađim ženama, a i sam je predložio Akademiji da među svoje članove počne primati i one ženskoga spola jer su one jednako zainteresirane za učenje.¹¹

Primljen je također i u *Societe Anachreontique des Rosati*, lokalno pjesničko društvo, sastavljeno od brojnih članova različite pozadine, koji su se sastajali nekoliko puta godišnje na druženjima u prirodi pri čemu bi pisali pjesme, te uživali u hrani i piću.¹² Za ovo društvo Robespierre je pisao pjesme tipične za kasno razdoblje 18. stoljeća. Njegove su pjesme bile senitimentalne, prepune mitoloških aluzija, a posebno se među njima isticala humona poema

¹⁰JOSEPH I.SHULIM (bilj. 1), 406.

¹¹JOSEPH I.SHULIM (bilj. 1), 408.

¹²JOSEPH I.SHULIM (bilj. 1), 409.

o modernom čovjeku i njegovoj ovisnosti o "rupčiću", dok plemeniti Rimljani nisu dozvoljavali svome slobodnome i veličanstvenom nosu da bude omotan u pamuk.¹³

Maximilien Robespierre

Robespierre kao "moderan" čovjek osamnaestog stoljeća prihvatio je prosvjetiteljska mišljenja svoga doba i prema njima artikulirao svoje političke ideje. Pod uzorom Montesquieua, Robespierre je prihvatio Francusku monarhiju, pa čak i različite javne organe poput klera, magistrata i sveučilišta ključna za sprječavanje despotizma.¹⁴ U svojim mnogobrojnim radovima opisuje potonje institucije kao kreacije vlade koje su odgovorne društvu i stavljaju se u njegovu funkciju, odnosno, brane njegovu slobodu te prava građana. Robespierre je, u isto vrijeme

prihvatio i određene teze društva i staroga režima, no snobske stavove aristokracije i visoke buržoazije

izdavao je u korist nižih klasa. U kontrastu s primitivnim, barbarskim stoljećima srednjega vijeka i stoljeća feudalne anarhije i neznanja, proklamirao je blagost manira, poznavanja principa prirodnog prava, tok razuma i humanosti ovog "prosvijećenog" stoljeća.¹⁵ Takav prosvijećeni pristup problemima, išao je rame uz rame jednom humanitarnom stavu. *Sensibilité*, naklonost prema ljudima, i *bienfaisance*, činiti dobro, bile su važne odlike *le siècle des lumières*, stoljeća "svijetlosti".

Mnogi su revolucionari prihvatili prosvjetiteljske teze ovoga stoljeća. Robespierreova su djela prepuna deklaracija o pomoći slabijima, nevinima i nesretnima, a u svojoj je odvetničkoj praksi to i provodio. Mnogi njegovi klijenti upravo su bili siromašni i slabiji pripadnici društva. Sa neviđenim žarom i strašću branio je svoje klijente, dok je protivnike, koji su uključivali članove samostana, sitne dvorjane, buržoaziju i raspuštenice, često nazivao utjelovljenjem zlobe, a u svojim ih je podnescima sudu tako i prikazivao.¹⁶ Njegova je glavna briga bila zaštita pojedinca, a jednom je čak i napisao: „Bolje poštediti sto krivih osoba, nego

¹³JOSEPH I.SHULIM (bilj. 1), 411.

¹⁴ALFRED COBBAN, „The fundamental ideas of Robespierre“, u: *The English Historical Review*, vol.63, br. 246.,Oxford University Press, London, 1948., 30.

¹⁵ALFRED COBBAN, (bilj. 14), 30.

¹⁶ALFRED COBBAN, (bilj. 14), 33.

žrtvovati jednu nevinu.¹⁷ Time je naglašavao potrebu za legalnim procedurama za uhićenje, a uvelike je kritizirao francusko kazneno pravo radi strogoće i njegove barbarske i tiranizirajuće kazne. U svojim radovima naveo je kao primjer zatvaranje engleske dame koja pala u dugove, pritom naglašavajući da je potreban nježniji tretman pri kažnjavanju žena koje su počinile kriminalna djela, ali je bio uostalom, protiv zatvaranja osoba u slučaju duga.¹⁸

¹⁷ALFRED COBBAN, (bilj. 14), 34.

¹⁸ALFRED COBBAN, (bilj. 14), 35.

Robespierrove političke ideje prije 1789. godine

Pod utjecajem prosvjetiteljskih filozofa svoga vremena, Robespierre je razvio svoje prve političke ideje o republičkom idealu. Republika je, za Robespierra, predstavljala državu kojom upravljaju zakoni. Za Robespierra svaki je individualac član suvereniteta, što je Montesquieu nazvao demokracijom. Smatrao je da je suština vlade koja upravlja republikom u vrlini, točnije, u političkoj vrlini, što nije ništa drugo do li ljubav prema domovini. Ustav republike bi tražio da svi pojedinačni interesi i osobne veze neprestano doprinose općem dobru.¹⁹ Prema idejama mladog Robespierra, svaki je građanin dio suvereniteta i obvezan je paziti na sigurnost domovine čija su mu prava povjerena. Uzoran građanin koji voli svoju domovinu, nije smio poštediti niti počinitelje krivičnih djela ukoliko su mu bili bliski, ako je sigurnost domovine bila ugrožena.²⁰ Upravo su ovdje bili i začeci ideja koji će potpuno isplivati u vrijeme Vladavine terora. Robespierrovo divljenje idealu republike nije se kosilo s monarhijom Luja XVI., već su se za njega republikanski ideali mogli razviti u sastavu monarhije. Zapravo su se mnogi intelektualci nadali da će kralj također prihvatiti republikanske ideje i s dobrodošlicom ih pozdraviti. Politika je za Nepotkupljivog bila etična odlika, a ovako je razmišljanje dovelo do podjele vlade u dvije skupine: onu dobru i onu lošu, odnosno, kako je to on pobliže definirao, na republiku i despotizam. „Nemoral je temelj despotizma, dok su vrline suština Republike“, a između njih, za Robespierra, nije bilo kompromisa.²¹

Robespierre je stvorio ideju o društvu. Za njega je cilj društva očuvanje prava čovjeka, uključujući njegovo vlasništvo, sreću i zadovoljstvo građana. Svaki nepravedan zakon ili institucija koja je na bilo koji način kršila osnovna ljudska prava, prema Robespieru trebala je biti promjenjena. Kroz njegova rana djela vidimo nazor o uzvišenosti duhovnih vrlina, za koje je tvrdio da su to istinske odlike koje su nepromjenjive i neotuđive koje se primjenjuju na sve pripadnike društva.²²

¹⁹ALFRED COBBAN, (bilj. 14), 37.

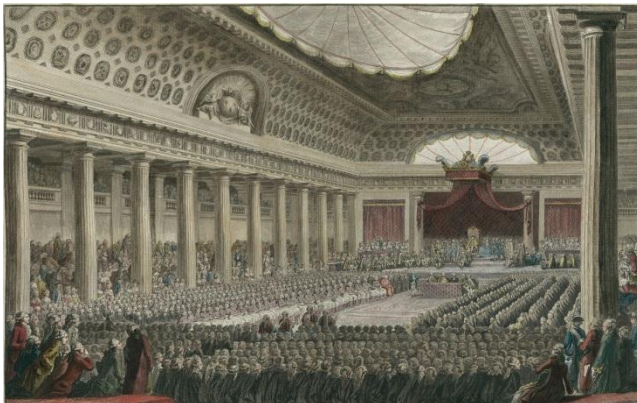
²⁰ALFRED COBBAN, (bilj. 14), 37.

²¹ALFRED COBBAN, (bilj. 14), 38.

²²ALFRED COBBAN, (bilj. 14), 39.

Robespierreov uspon u politici

Robespierre započinje svoj uspon u politici 1789. godine, kada je sazvano novo zasjedanje Generalnih staleža nakon gotovo sto i pedeset godina, samo nekoliko trenutaka prije nego što će Francusku u cijelosti progutati plamen revolucije. U prvih četiri mjeseca 1789. godine, provedeni su izbori zastupnika za Generalne staleže, a zagwarantirano je stvarno glasanje u koje se vlada nije mogla miješati.²³ Frustriran sporim razvojem svoje karijere, Robespierre je odlučio iskoristiti ovu priliku i proširiti horizonte kandidirajući se za člana Generalnih staleža čije je zasjedanje trebalo započeti u svibnju iste godine. Provincija Artois, iz koje potječe Robespierre, imala je vrlo kompleksan sistem biranja svojih zastupnika, pošto je ta provincija tek nedavno ponovno pripojena Francuskoj, budući da je od 1659. godine bila pod španjolskom vlašću.²⁴ Artois je zadržao svoje provincijske staleže podijeljene u tri reda: kler, plemstvo i kao svugdje u Francuskoj najbrojniji treći stalež na čija je pleća pao sav teret poreza koje je nametnula francuska vlada. Zastupnici Generalnih staleža u Artoisu birani su

Zasjedanje Generalnih staleža u svibnju 1789. godine

kooptiranjem, a predstavnici plemstva mogli su biti izabrani ukoliko se njihovo plemstvo može pratiti kroz šest generacija.²⁵ Za predstavnike trećega staleža, situacija je bila najgora. Oni su predstavljeni *ex officio* s trideset i dva gradska vijećnika iz Arrasa i ostalih gradova provincije koje je izabirala kruna.²⁶ Po tome sustavu biranja

zastupnika u Generalnim staležima, Robespierre zasigurno nije imao šanse biti izabran, stoga je napao organizaciju u anonimnom pamfletu *À la nation Artésienne, sur la nécessité de reformer les Etats d'Artois*²⁷ u kojoj je adresirao važnost pravomoćnih i pravednih izbora pri odabiru zastupnika za Generalne staleže. Robespierre je napao i lokalne staleške organizacije i njihovo pravo na kooptiranje provincijskih delegata Generalnih staleža. Saveznike je pronašao u Kraljevskom oblasnom sudu koji je tvrdio da se predstavnici moraju birati kroz oblasne izborne jedinice provincije kao što se biralo u cijeloj Francuskoj. U veljači je francuski kralj

²³PETER MCPHEE, Robespierre: A revolutionary life, Chicago University Press, Chicago, 2012., 122.

²⁴PETER MCPHEE, (bilj. 23), 124.

²⁵PETER MCPHEE, (bilj. 23), 124.

²⁶PETER MCPHEE, (bilj. 23), 125.

²⁷PETER MCPHEE, (bilj. 23), 126.

glasao u korist oblasnog suda i naredio je sazivanje izbora.²⁸ Kako bi bio izabran kao delegat u Generalnim staležima, Robespierre je vodio agresivnu kampanju. Slao je svoga brata Augustina po obližnim selima kako bi nagovorio seljake da glasaju za njega, a dijelio je i listove papira sa svojim imenom nakon brojnih održanih govora. No, ipak se svojim izvrsnim retoričkim sposobnostima, prosvjetiteljskim idejama i humanosti nametnuo kao glasnik trećega staleža u borbi protiv privilegiranih redova. Svoj je prvi govor održao 8. svibnja 1789. godine, a sveukupno ih je otprilike održao oko pet stotina. Revolucionarnim, demokratskim govorima na sebe je navukao bijes i žestoke napade mnogih protivnika, rojalista koji su često za njega tvrdili kako je ništa drugo do li "Mirabeauov majmun" koji vjeruje sve što Mirabeau kaže. Većinom su ga držali podalje od odbora u Narodnoj skupštini, ali je u lipnju 1790. godine bio izabran kako tajnik Narodne skupštine.²⁹

U svom zastupništvu u Generalnim staleža te kasnije u Narodnoj skupštini, zalagao se prije svega za univerzalno pravo glasa, slobodne prijave za nacionalnu gardu te javne i državne poslove i prava za peticije. Protivio se kraljevu vetu, iskorištavanju ministarskih moći te rasnoj i vjerskoj diskriminaciji. U svojim je govorioma granio glumce, Židove, i crne robove, a podržavao je ponovno sjedinjenje Avignona, bivšeg papinskog posjeda, s Francuskom. U svibnju je uspješno predložio da se novi zastupnici za parlament biraju na sljedećoj zakonodavnoj skupštini kako bi što bolje mogli predstavljati narod. Nakon izglasavanja Deklaracije o ljudskim pravima, inzistira na tome da se svi zakoni Francuske prilagode novoj preambuli francuskog ustava.³⁰ Njegova strastvena borba za slobodu osigurala mu je vječno mjesto u francuskoj povijesti, ali tijekom njegovog vremena osigurala mu je i brojne neprijatelje. Nakon pokušaja bijega kralja Luja XVI. klevete i uvrede na račun revolucionara postale su dvostruko lošije. Požurio je glasovanje za Ustav tako da privuče što više demokratskih stranaka, a u svojoj *Adresi francuskom narodu* u srpnju 1791. godine pozvao je sve domoljube da udruže svoje snage u Revoluciji.³¹

²⁸PETER MCPHEE, (bilj. 32), 127.

²⁹PETER MCPHEE, (bilj. 32), 130.

³⁰PETER MCPHEE, (bilj. 32), 132.

³¹PETER MCPHEE, (bilj. 32), 132.

Robespierre i Jakobinski klub

Jedan od važnih čimbenika u napretku Robespierrove političke karijere, zasigurno je njegovo učlanjenje u Društvo prijatelja ustava, odnosno, Jakobinski klub. Geneza kluba dogodila se u kavani do Versaillesa, u vrijeme zasjedanja Generalnih staleža tijekom sredine 1789. godine.³² U kavani su se sastajali zastupnici Generalnih staleža s područja Bretanje, odnosno, zastupnici trećega staleža jer su zastupnici klera, ali i plemstva bojkotirali zasjedanje

Značka Društva prijatelja ustava

Generalnih Staleža.³³ Uskoro se članovima jakobinskog kluba pridružuju članovi koji će igrati neke od ključnih uloga u Francuskoj revoluciji poput Mirabeaua, Barnarea, Marata i Dantona. Nedugo nakon osnivanja kluba, Jakobinci se sele na novu adresu u Parizu, iznajmljuju trošnu dvoranu dominikanskoga samostana, a počinju prihvaćati i novi naziv – Jakobinci.³⁴ Nova lokacija na pariškoj *Rue Saint-Honore*, omogućila je priključenje većeg broja članova, koji više nisu morali biti zastupnici Jakobinskog kluba. Svrha Jakobinskog kluba bila je izvršiti utjecaj na Narodnu skupštinu da potakne raspravu o ključnim pitanjima.³⁵

Robespierre počinje predvoditi Jakobince u travnju 1790. godine. Nakon što je postao vođa, Robespierre je postao ključna politička snaga Jakobinskog kluba. Svojim se radikalnim, demokratskim stavovima zalagao za slobodu svih ljudi i borio se protiv despotizma Monarhije.³⁶ Kao Rousseauov učenik, Robespierrove političke ideje počivaju na temelju ideja u Rousseauvom Društvenom ugovoru, koji promovira ljudska prava. Posebice se zalagao za široke mase trećega staleža i njihovo pravo na slobodu. Uskoro će narod Pariza, koji posebno je štovao Robespierra i politiku Jakobinskog kluba, imenovati Pétiona i Robespierra dvjema

³²JOHN HARDMAN, *Robespierre (Profiles in Power)*, Routledge, Essex, 1999., 26.

³³JOHN HARDMAN, (bilj. 32), 26.

³⁴JOHN HARDMAN, (bilj. 32), 26.

³⁵JOHN HARDMAN, (bilj. 32), 28.

³⁶JOHN HARDMAN, (bilj. 32), 32.

nepotkupljivim osobama, kako bi odali počast njihovim principima, uvjerenjima, skromnom načinu života te odbijanju mita.³⁷

Događaj koji je na jakobinski klub navukao bijes dvora, dogodio se nakon kraljevog pokušaja bijega, što je Jakobinski klub oštro osudio kao izdaju Republike. Masa naroda predvođena jakobincima Georgesom Dantonom i Camilleom Desmoulinsom okupila se na Marsovim poljanama zahtjevajući kraljevo odstupanje. Iz svjetine je bačeno nekoliko kamenja na pripadnike Nacionalne garde, njezini pripadnici su otvorili paljbu na svjetinu Pariza koja je krvavo završila.

U vrijeme događaja na Marsovim poljanama, Robespierre je živio u ulici Rue de Saintonge, u pariškoj četvrti Tuileries, no nakon masakra 1791. godine, Robespierre, bojeći se za svoju sigurnost, seli u kuću Mauricea Duplaya, podržavatelja jakobinaca u ulici Rue Saint-Honore kako bi što bliže bio Jakobinskom klubu i Nacionalnoj skupštini. Na toj je adresi ostao sve do svoje smrti, a tamo je upoznao i kći Mauricea Duplaya, Eleonore prema kojoj je gajio romantične osjećaje.

³⁷JOHN HARDMAN, (bilj. 45), 33.

Protivljenje ratu

Krajem siječnja 1792. godine, vođa žirondinaca Jaques-Pierre Brissot tražio je da Francuska objavi rat Austriji, što je francuski dvor i priželjkivao. Dvor je Francusku gurao u rat očekujući svoj spas, potajno se nadajući kako će rat za Francusku loše završiti i da će poraz omogućiti kralju da uspostavi apsolutnu moć.³⁸ Brissontinci su također htjeli rat iz unutarnjih i vanjskopolitičkih razloga, odnosno, nadali su se da će rat prisiliti izdajnike domovine i Luja XVI. da pokažu svoje pravo lice. U Jakobinskom klubu, Brissot je izjavio: „Narodu koji je izvojevao svoju slobodu poslije deset vijekova ropstva, potreban je rat; rat je potreban da učvrsti tu slobodu.“ Rat je mnogima išao na ruku. Poslovna buržoazija i političari u njemu su vidjeli svršetak s kontrarevolucijom, nastojeći da se stekne povjerenje u asignat, što je bilo potrebno radi uspješnog poslovanja.³⁹

Najuporniji i najlucidniji protivnik ratne politike bio je upravo Maximilien Robespierre. U početku su ga podržavali Danton, Marat i neki demokratski listovi, a zatim se Robespierre gotovo sam opire struji koja uvlači u rat sve revolucionare. Robespierre se tri mjeseca s čudovišnom oštroumnošću s tribina Jakobinskog kluba suprotstavljao Brissotu, a upravo se u ovoj borbi, zauvijek podijelila Jakobinska stranka. Uočio je kako je dvor cijelo vrijeme vodio dvostranu politiku i kako nije iskren kada predlaže rat, stoga u jednom od svojih govora u Jakobinskom klubu govori: „Rat se mora voditi kako bi se oslobodila područja i robovi od nepravdne tiranije, a ne iz tradicionalnih razloga branjenja dinastije i širenja granica.“ U govoru jakobincima 2. siječnja, Robespierre tvrdi kako rat godi emigrantima, dvoru i fjetistima, pristašama generala Lafayettea. Ipak, Robespierre smatra da je bez sumnje potrebno dovršiti revoluciju i učvrstiti naciju, no rat za njega nije način. Robespierre je bio uvjeren da je unutrašnja stabilnost države važnija: „Najprije se osvrnite na svoj položaj u zemlji; zavedite red u svojoj zemlji prije nego što ćete donijeti slobodu drugima.“⁴⁰

Robespierre je veliki nedostatak Francuske za rat vidio i u neorganiziranosti francuske vojske jer su mnogi aristokratski oficiri pobjegli, a vojnici nisu imali dovoljno oružja ni opreme, a utvrđena su mjesta bila bez municije.⁴¹ Smatrao je kako će u ovome nepotrebnom ratu najviše ispaštati obični narod. Rekao je kako ne prestaje obveza prema narodu "čim ga se

³⁸ ALBERT SOBOUL, Francuska revolucija (Historijski pregled), Naprijed, Zagreb, 1966., 181.

³⁹ ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 182.

⁴⁰ ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 184.

⁴¹ ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 184.

uvali u rat" već je potrebno naoružati pasivne građane i ohrabriti duh naroda. No, unatoč svim naporima da zaustavi rat, Francuska je u travnju 1792. godine, objavila rat Austriji.⁴²

Već je sam početak rata bio koban za Francusku, upravo zbog same rastrojenosti vojske. Čak je polovica vojnih oficira emigrirala, malo je vojnika unovačeno, a vojsku su zahvatili i političko-socijalni sukobi. Rodoljubni su se vojnici suprotstavljali aristokratskom zapovjedništvu te je disciplina slabila.⁴³ Glavni zapovjednik vojske bio je maršal Rochambeau koji nije pokazao znatne sposobnosti, zatim maršal Luckner, te Lafayette koji je bio samo politički general. Vojne neuspjehe generali su prebacili na nediscipliranost vojnika, što je Robespierre osudio 1. svibnja u Jakobinskom klubu: „Ne! Ja nemam nimalo povjerenja u generale, osim u nekoliko časnih iznimaka, i tvrdim da gotovo svi žale za starim društvenim poretkom, za počastima dvora. Ja se oslanjam samo na narod, i jedino na narod.“⁴⁴ Isto tako, kako je francuska vojska patila od velikih gubitaka na bojištu, Robespierre i Danton bojali su se moguće vojne revolucije koju bi predvodio markiz Lafayette, koji se pak, zalagao za uklanjanje Jakobinaca s političke scene u Francuskoj.⁴⁵ „Ako su Cezari i Cromwelli, iskoristiti će moć. Ako su beskičmeni dvorjani, nezainteresirani u činiti dobro, ali postaju opasni kada treba činiti zlo, oni će se vratiti i ostaviti moć ispred nogu svoga vlasnika, i pomoći mu da povрати svoju moć te postanu njegove glavne sluge.“

Nakon objave rata, Robespierre je napustio svoje zaposlenje javnog tužitelja u Versaillesu, te je osnovao novine *Le Défenseur de la Constitution* koji mu je višestruko služio. Novine su mu pomagale pobiti optužbe koje su na njegov račun sipali žirondinci, smanjivanje utjecaja dvora u javnoj politici te kroz tekstove davao svoj glas o ekonomskim pitanjima naroda u Parizu, ali i šire.

⁴²ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 186.

⁴³ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 186.

⁴⁴ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 187.

⁴⁵ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 187.

Raspad monarhije i stvaranje Nacionalnog konveta

Početak rata 1792. godine, nacionalni zanos i revolucionarni polet bili su nerazdvojni, iako je klasni sukob sve više jačao te raspaljivao patriotizam. Aristokrati su suprostavljali kralja narodu kojeg su mrzili, a dolazi i do sveopće nacionalne krize koja je dala podstrek novim narodnim ustancima. Pasivni građani, čak i na savjet žirondinaca, počeli su se naoružavati, a cijelom je Francuskom harala inflacija te nemiri zbog hrane. Žirondinci su se uplašili narodnog vala kojeg je pokrenula njihova ratna politika. Politika Narodne skupštine postala je čvršća pod pritiskom naroda jer brisontinci, koji su se najviše zalagali za rat, znali da se dvor oslanja na pobunu, dok je kralj u svoju korist okrenuo neslogu ministara u Skupštini i vojnih generala.⁴⁶ U lipnju 1792. godine, organizirane su manifestacije da se izvrši pritisak na kralja koji je vodio dvostruku politiku, odbijao je da potpiše prijedloge žirondinske vlade i otpuštanje žirondinskih ministara te sastavljanja fajetističke vlade kojima se pokazivalo da dvor nastoji ostvariti fajetistički program, svršiti s jakobincima i izmjeniti ustav te jačanjem kraljevske vlasti završiti rat nagodbom s protivnicima.⁴⁷ Kako žirondinci nisu uspjeli riješiti probleme, radi vanjskopolitičkih i unutrašnjih poteškoća u stranci, izdali su proglas *Domovina je u opasnosti* 11. srpnja 1792. godine koji je naglašavao opasnost od rata na francuskom teritoriju.⁴⁸ Upravo je početkom srpnja u Francusku ušla pruska vojska pod zapovjedništvom Braunschweiga. Proglas žirondinaca ujedinio je narod, ali ipak su spletke i pregovori žirondinaca s kraljem i fajetističkim generalima o podjeli vlasti označile kraj žirondinske politike. Već 10. kolovoza cijela je zemlja digla ustanak protiv monarhije.⁴⁹

Kada je Robespierre shvatio da žirondinci igraju prljavu igru, i pregovaraju s dvorom, počeo ih ja napadati. 29. je lipnja u Skupštini napao "dogovorenu igru dvora i spletkara iz Zakonodavne skupštine. Robespierre je zahtijevao hitno raspuštanje skupštine i njezino zamjenjivanje Konventom koji će izmijeniti ustav, što će se uskoro i dogoditi.⁵⁰

⁴⁶ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 190.

⁴⁷ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 190.

⁴⁸ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 191.

⁴⁹ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 192

⁵⁰ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 192.

Robespierre u Konventu

Nakon raspuštanja Narodne skupštine, izglasano je stvaranje novog nacionalnog tijela, odnosno Nacionalnog konventa. Nacionalni konvent imao je zadatak da Francuskoj dade novi ustav, a prvu su sjednicu održali 20. rujna 1792. Konvent je kao nova ustavna skupština, izabrana općim pravom glasa, jedini predstavljao naciju i imao sva njezina ovlaštenja. Već su 21. rujna izglasali jednoglasno ukidanje kraljevstva, a iste su večeri proglasili tu odluku u Parizu.⁵¹ Kratkotrajno primirje u Konventu koje je trajalo samo za vrijeme ukidanja monarhije, prekinuto je borbom između žirondinaca koji su unatoč znatnom padu popularnosti držali većinu mjesta u konventu. Žirondinci su vodili borbu s montanjerima, Robespierrovom strankom, a cilj im je bio srušiti trijumvire – Marata, Dantona i Robespiera, optužujući ih za pokušaj uvođenja diktature. Nakon oštih napada na Marata i Dantona, žirondinci su se obrušili na Robespiera, pri čemu ga je Louvet 25. siječnja optužio: „Robespierre... optužujem te što si se uvijek trudio da se ponašaš kao objekt općeg obožavanja, optužujem te što si tiranizirao raznim spletkama i zastrašivanjima izbornu skupštinu pariškog departmana; optužujem te, najzad, što si očigledno težio ka najvišoj vlasti.“⁵² No Robespierre mu je odgovorio: „Ne, ne smatram se optuženim, nego braniocem rodoljublja...Uopće nisam častohlepan, uvijek sam se borio protiv častohlepnih.“ No nakon što su ga prozvali oko ustanka 10.kolovoza, Robespierre im odgovara: „Sve je tada bilo nezakonito, nezakonito kao i revolucija, kao rušenje prijestolja i Bastille, nezakonito kao i sama sloboda, Ne može se htjeti revoluciju bez revolucije.“⁵³ Robespierre je iz ovih polemika izašao ojačan, a uskoro se nametnuo i kao vođa Montanje, koja se oštro počela boriti protiv Žironde.

Montanja, je kao nova ljevica u Konventu, predstavljala srednju buržoaziju i narodne slojeve, zanatlije, trgovce, potrošače koji su trpjeli zbog rata i njegovih posljedica, skupoće života, besposlice i slabih plaća. Robespierre je zajedno s montanjerima shvatio da kritična situacija Francuske zahtijeva izvanredne mjere koje mogu biti djelotvorne samo uz podršku naroda. Brissot i Žirondinci često su ih nazivali anarhistima koji rukovode pariškim društvom i osramoćuju ga, no Robespierre im nije ostajao dužan, već ih je prozvao lažnim rodoljubima koje žele Republiku samo za sebe te vladati u interesu bogataša i državnih službenika, za razliku od pravih rodoljuba koji žele zasnovati republiku na načelima jednakosti i u općem

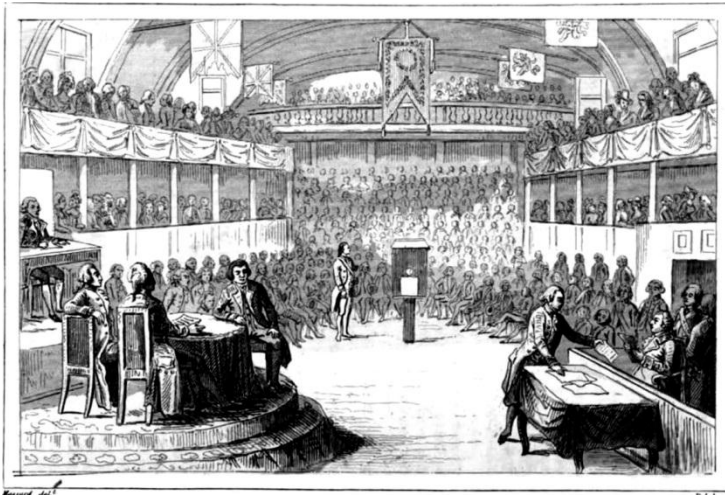
⁵¹ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 210.

⁵²ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 210.

⁵³ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 211.

interesu. Montanjska stranka nastojala je da nacionalnoj stvarnosti dade pozitivan sadržaj koji može okupiti narodne mase.⁵⁴

Velike su razmirice između Žirondinaca i Montanjaca izazvale proces Luju XVI. Žironda nije pokazivala nikakvih znakova žurbe i priželjkivala je da se proces odgodi, no Konvent je morao ga proglasiti krivime jer se protivio ustanku 10. kolovoza. Otkriće željeznog ormara sa dokumentima i različitim sadržajem koji je potvrđivao suradnju i veze s neprijateljima onemogućilo je odgađanje procesa.⁵⁵ Robespierre je u kraljevu suđenju vidio javni spas: „Kralj nije optuženik, vi niste suci. Vi ne treba da izričete nikakvu presudu u korist ili protiv jednog čovjeka, već da poduzmete mjeru javnoga spasa, da izvršite djelo narodne zaštite.“ Robespierre i Saint-Just smatrali su kako kralju nije potrebno suđenje već da vlada ili da umre, za njih je osuda kralja mogla samo ojačati Republiku u osvit. No ipak, sudski proces kralju započeo je 11. prosinca 1792. godine., a optužnica je sastavljena na način da je osvjetljena dvoličnost kralja Luja XVI. u svim kritičnim razdobljima revolucije, a kralj se branio činjenicom da je, na temelju ustava iz 1791., kralju priznata nepovredivost.⁵⁶ Robespierre je u vrijeme suđenja u *Pismima svojim povjerenicima*, pisao o suverenosti naroda i o sistemu pozivanja naroda da se izjasni o suđenju Luju XVI. U pismima iznosi: „Narod se već dva puta izjasnio o Luju.: 1) kada je uzeo oružje da ga sruši s prijestolja, da ga protjera... 2) kad vam nalaže svetu dužnost da ga ekletantno sudite radi spasa domovine i kao primjer svijetu... Izložiti državu tim opasnostima, u krizi vlade koja mora doći, kad se približavaju neprijatelji udruženi protiv nas, zar to ne predstavlja nastojanje da nas izvrgnu anarhiji putem anarhije i nesloge?“⁵⁷

Interrogatoire de Louis le dernier

Suđenje kralju Luju XVI.

Ipak, unatoč borbama Žironde da spasi kralja, on je na sjednici 14. siječnja 1793. godine jednoglasno proglašen krivim i osuđen na smrtnu kaznu, što su žirondinci pokušali

⁵⁴ ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 212.

⁵⁵ ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 216.

⁵⁶ ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 217.

⁵⁷ ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 217.

odgoditi, ali im nije uspjelo. Kralj je smaknut 21. siječnja 1793. na Trgu Revolucije. Smrt kralja pogodila je drevni i gotovo religiozni prestiž kraljevstva – kralj Luj XVI. ubijen je kao običan čovjek čime je završila monarhija božanskog prava.⁵⁸ Nacionalni konvent srušio je mostove, a Europa je počela rat protiv monarhista. Nakon smaknuća kralja, Žirondinci i Montanjci okreću se pitanju rata.

⁵⁸ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 218.

Vladavina terora

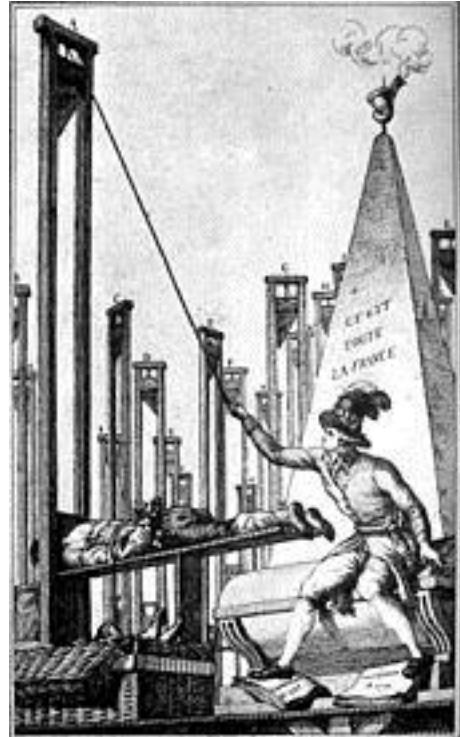
Nakon što je Montanja došla, a žirondinci pali s vlasti, Robespierre i ostali montanjski zastupnici vodili su umjerenu i pomirdbenu politiku, no u Francuskoj je vladalo vrlo loše stanje. Nestašica hrane i porast cijena mobilizirale su mase u nove ustanke, a širila se i federalistička buna. U srpnju 1793. godine, Maximilien Robespierre zauzeo je mjesto u Odboru javnog spasa umjesto Dantona. Odbor javnog spasa osnovan je kao političko tijelo francuske revolucije koje je služilo za obranu Francuske

u vrijeme stranih ratova protiv Austrije, Pruske i Engleske te građanskog rata koji je buktio.⁵⁹ Njegovi su članovi bili jednaki, no po svom dolasku Robespierre je počeo uživati nešto istaknutiju poziciju za razliku od ostalih članova. Nakon Robespierrovog preuzimanja vlasti, Odbor javnog spasa počeo je preuzimati ulogu državne policije. Već je u vrijeme ustanka 31. svibnja Robespierre shvatio potrebu za diktatorskom vladavinom, a svoje je misli zapisao u svoj dnevnik: „Potrebna je jedna jedinstvena volja...Da bi bila republikanska, potrebno je imati republikanske ministre, republikansku vladu. Unutrašnje opasnosti

potječu od buržuja. Da bismo pobijedili buržuje potrebno je okupiti narod. Potrebno je da se narod udruži s Konventom i da se Konvent koristi narodom.“Uskoro je Robespierre prihvatio politiku

vladavine terorom kao jedinim načinom nastavka revolucije što potvrđuje citat iz govora u Konventu kojim traži ovlasti: „Vrijeme je da jednakost podigne kosu smrti iznad svih glava. Vrijeme je da se zavjernici zastraše. Zato zakonodavni zastupnici, stavite teror na svoj dnevni red. Budimo revolucija jer se kontrarevolucija uvukla u naše redove.“⁶⁰

Za Robespierra je od tada pa nadalje teror bilo potreban, pohvalan i neizbježan. Smatrao je da Republika može biti spašena samo građanskim vrlinama, a njegov je teror bio

Karikatura koja prikazuje Robespierra koji sam giljotinira krvnika nakon što je giljotinirao sve ostale.

⁵⁹GORDON KERR, *Leaders who changed the world*, Futura, London, 2009, 334.

⁶⁰GORDON KERR, (bilj. 59), 335.

velikodušan jer je održavao Revoluciju i Republiku.⁶¹ Robespierre je uživao podršku sankilota, koji su jedva čekali uprljati ruke krvlju plemića i bogate buržoazije zbog kojih su stoljećima patili. Robespierre je svoju listu neprijatelja uskoro proširio s umjerenim revolucionarima, svima koje je smatrao lažnim revolucionarima te onim članovima Odbora i Konventa koji nisu stajali uz njihove odluke. U listopadu 1793., započeli su brojni procesi protiv neprijatelja Republike, uključujući i bivšu kraljicu Mariju Antoanetu, bez mogućnosti obrane. Takva je politika terora rezultirala pogubljenjem mnogih zagovornika revolucije, čak i onih prvotnih, poput Dantona te Robespierrovog bivšeg kolege i školskog prijatelja Camillea Desmoulinsa.⁶²

Prvu polovicu 1794. godine, Robespierre je proveo šireći svoj utjecaj. 10. lipnja 1794. godine izglasan je Zakon 22 prairiala kojim je dato pravo Revolucionarnom tribunu da bez svjedoka i s potpunim autoritetom otkloni bilo kakvu opoziciju.⁶³ Kao rezultat Robespierrove Vladavine terora, potpomognutu Zakonom 22 prairiala, giljotinirano je više od šesnaest tisuća ljudi, dok je još dvadeset i pet tisuća ljudi ubijeno bez prava na ikakvu obranu. Giljotina, koja će samo par mjeseci kasnije presuditi i Robespierreu, postala je svojevrsni simbol Vladavine terora.

⁶¹GORDON KERR, (bilj. 59), 336

⁶²GORDON KERR, (bilj. 59), 337.

⁶³GORDON KERR, (bilj. 59), 338.

Robespierrove političke ideje u vrijeme Konventa

Uoči zasjedanja Nacionalnog konventa, Robespierre je definirao principalne stavke ustavotvornih zakona kao obranu javne slobode od uzurpacije vladara, no kao član konventa počeo je mijenjati mišljenje od kritičara autoriteta do njegova zagovornika.⁶⁴ Tijekom prvih nekoliko mjeseci kada je žironda bila u kontroli, još se uvijek doimao opozicijskim vođom, ali nakon njihova potpunog sloma do ožujka 1793., prepoznavajući potrebu da osnaži vladu i osigura jedinstvo djelovanja, Robespierre prihvaća autoritet. Kompleksnost njegove evolucije u branitelja autoriteta vidljiva je u njegovom odgovoru Billand-Varennesu koji je u kolovozu 1793. predložio stvaranje komisije koja bi nadgledala prijedloge zakona Odbora javnog spasa i Konventa. Robespierre je napao taj prijedlog kao pokušaj da se degradira moć i oslabi Komitet javnog spasa pod izlikom stvaranja pomoći. U Jakobinskom klubu je 1794. godine Billand-Varennes predložio da popularna društva pročiste javnu administraciju, no Robespierre je i taj prijedlog potkopao, jer je tvrdio kako su konačno ministri u vladi prestali biti marionete kralja i sada su agenti Konventa, čime je ustvari branio svoje nove političke principe.⁶⁵

Njegova je nova politika ukazala na temeljne promjene njegovih prijašnjih principa. Potiho je napustio princip podjele moći, a uskoro su ga prozvali glavnim bedemom pred ustavnim slobodama. Nakon pada žirondinske vlade u Konventu i u trenutku kada jakobinci dobivaju novu političku ulogu, Robespierre napušta svoj opozicijski mentalitet što se može opravdati praktičnim razlozima, ali je bio nesvjestan poteškoća pomirenja nove i stare politike.⁶⁶ Njegovo novo veličanje autoriteta zakonodavnog tijela bilo je kršenje njegove prijašnje politike.

Kada je Robespierre bio suočen s novim ekonomskim zahtjevima naroda, njegovi odgovori nisu bili negativni. Već je prije u određenim govorima zagovarao jednaku podjelu posjeda među članovima obitelji, dok ne dolazi do akumulacije previše bogatstva, što u krajnjem slučaju dovodi do korupcije.⁶⁷ Dolaskom na položaj predsjednika Konventa, Robespierre je intenzivno razmišljao o višim porezima, kako bi stabilizirao blagajnu Republike, no ipak je zaključio kako je to preveliki zalogaj kojeg narod Francuske neće dobro

⁶⁴ ALFRED COBBAN, „The political ideas of Maximilien Robespierre during the period of the Convention“, u: *The English Historical Review*, vol. 61., br. 239., Oxford University Press, London, 1946., 46.

⁶⁵ ALFRED COBBAN, (bilj. 64), 47.

⁶⁶ ALFRED COBBAN, (bilj. 64), 54.

⁶⁷ ALFRED COBBAN, (bilj. 64), 55

prihvatiti. Robespierre se također žalio na Deklaraciju prava čovjeka za koju je smatrao da je omogućila samo bogatijim slojevima društva slobodnu uporabu posjeda, što potkrepljuje izjava iz Konventa: „Vaša deklaracija nije napisana za svo društvo nego samo za bogate, za skupljače i tiranine.“ Rješenje je predložio definirajući prava o posjedima поближе, bez diskriminiranja i ugrožavanja slobode i vlasništva drugih. Što se tiče i pitanja slobodnog tržišta i trgovine koje je narod postavljao, Robespierre se izjasnio protiv slobodne trgovine, a u ožujku 1794. godine u Konventu se branio protiv ustrajnih zagovaratelja činjenicom da će od slobodne trgovine moći profitirati samo veći gradovi poput Pariza, a zatim će se vratiti feudalni i robovlasnički sustav. Smatrao je da je sloboda trgovine opravdana samo do onoga trenutka kada ju pohlepa počinje zloupotrebjavati, a vjerovao je da je taj trenutak u Francuskoj došao. Njegov je glavni argument protiv slobodnog tržišta i trgovine bio taj da Francuska može proizvesti dovoljno namirnica za sve njezine stanovnike, a glad i nestašice mogli su se vidjeti jedino kao rezultat loših zakona, ali i lošeg upravljanja Republikom te korupcije.⁶⁸

Tijekom vremena provedenog u Konventu, čak i na vrhuncu jakobinske diktature, Robespierre je ostao, koliko su mu to okolnosti dopuštale, branitelj religijske tolerancije, u političkim i osobnim principima. U jesen 1793. godine, glasao je protiv uvođenja antireligioznog revolucionarnog kalendara, ali je podržao dekret Odbora javnog spasa da zaštiti slobodu religije.⁶⁹

⁶⁸ALFRED COBBAN, (bilj. 96.), 55.

⁶⁹ALFRED COBBAN, (bilj. 96.), 66.

Kult Najvišeg bića

Revolucionarni kultovi razvijali su se od početka revolucije. Prvi kult predstavljala je Federacija 14. srpnja 1798., koja je imala jednu od najsajnijih manifestacija. Građanskih svečanosti bilo je sve više i više, a jedna od najvećih je bila i svetkovina Jedinstva i nedjeljivosti zemlje koju je režirao slikar Jacques-Louis David.⁷⁰ U vrijeme pokreta dekristijanizacije, Kult razuma zamijenio je u crkvama, u jesen 1793. godine, katolički kult i ubrzo se pretvorio u dekadni kult čija je osnova bila građanska vrlina i republikanski moral.⁷¹ Taj je kult najviše širio Jacques-Renne Herbert kojeg je Robespierre, dao uhititi i giljotinirati. Robespierre je htio ponuditi alternativni kult kojim bi privukao što više religiozno opredjeljenih revolucionara, bili oni po uvjerenjima katolici ili što drugo.⁷²

Festival kulta Najvišeg bića

Kult Najvišeg bića, čiji je glavni zastupnik bio Robespierre, nastojao je postaviti republikansku doktrinu na metafizičke temelje. Odgojen na koledžu, Robespierre je poprimio spiritualističke nazore, a kao Rousseuov učenik, užasavao se Condillacovog senzualizma i još više ateističkog materijalizma filozofa poput Helvetiusa, čije je poprsje dao razbiti u Jakobinskom klubu.⁷³ Robespierre je, ipak, vjerovao u postojanje Boga, duše i zagrobni život. Za Robespierra Kult Najvišeg bića trebao je dati narodu kult koji bi održao njegove navike i ojačao moral, što potkrepljuje citat iz izvješća koje je je čitao u Konventu 18. floreala II godine: „Jedina osnova građanskog društva je moral... Nemoralnost je temelj despotizma, kao što je vrlina bit republike... Potaknite javni moral. Radite na pobjedi, no naročito bacite porok u ništavilo... Prema shvaćanju zakonodavaca, sve što je korisno ljudima i u stvarnosti dobro, jest istinito... Ideja o Najvišem biću predstavlja stalno sjećanje na pravdu. Ona, dakle, ima socijalni i republikanski karakter.“ Istoga dana donešena je odluka kojom se proglašava da francuski narod priznaje postojanje Najvišeg bića i besmrtnost duše. Ustanovljene su četiri velike republikanske svetkovine u slavu velikih revolucionarnih borbi., a svaki je deseti dan bio posvećen slavljenju neke građanske ili

⁷⁰ ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 308.

⁷¹ ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 309.

⁷² ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 309

⁷³ ALBERT SOBOUL, (bilj. 38), 310.

društvene vrline. Slavljenjem Najvišeg bića i Prirode koju je Robespierre smatrao "svećenikom" kulta, započeo je novi kult 20. prairiala godine II. Samo nekoliko dana prije svetkovine Najvišeg bića, Robespierre je izabran kao predsjednik Konventa, a za vrijeme svetkovine držao je u ruci stručak cvijeća i klasja. Pred mnoštvom francuskih građana, tog je dana započela velika svetkovina pod redateljskom palicom slikara Davida, a veličanstvena povorka kretala se od tiilerijskog nacionalnog vrta do Marsovih poljana uz glazbu Gosseca i Mehua. Mnogi su službenici iz inozemstva pratili ovaj događaj, a službenik Girbal, u svome je dnevniku napisao ove riječi: „Mislim da u historiji nije bilo takvog dana. Bio je veličanstven kako po vanjskom izgledu tako i u moralnom pogledu... Osjećajni ljudi vječno će se sjećati tog dana.“⁷⁴

Međutim, politički cilj kojem je Robespierre težio pri uvođenju ove "religije" nije ostvaren. U prilikama kakve su bile u proljeće 1794. godine odluka o uvođenju ovoga kulta težila je da u istoj vjeri i u istom moralu ostvari jedinstvo dotada suprotstavljenih društvenih slojeva koji su podržavali Revolucionarnu vladu, no sada su ustali jedni protiv drugih. Kult Najvišeg bića izazvao je novi sukob i u samoj Revolucionarnoj vladi.

⁷⁴ALBERT SOBOUL, (bilj. 52), 310.

Robespierrov pad

Robespierreove prosvjetiteljske ideje o religiji i republikanskim vrlinama uznemirili su mnoge pripadnike političke scene, koji su smatrali da Robespierre si upravo ovim djelima popločuje put ka samostalnoj apsolutističkoj vladavini. Mnogi su također i mislili da će ih ukidanje dekristijanizacije staviti pod režim Terora. Kap koja je prelila čašu bio je Zakon 22 prairiala kojem je Robespierrova diktatura stavljena direktno pod kontrolu Odbora javnog spasa, no Robespierre ga je smatrao nužnim instrumentom kojim će narodu vratiti vrline.⁷⁵ Već su početkom srpnja njegovi neprijatelji počeli širiti lažne vijesti o tome kako se Robespierre u bližoj budućnosti želi okruniti za kralja, što je razljutilo i njegove, donedavno, bliske stranačke kolege. U srpnju 1794. godine, dolazi do državnog udara, kojeg je potaknula odluka Nacionalnog konventa da se Maximilian Robespierre i njegovi sljedbenici smaknu.⁷⁶ Puč je nazvan Termidorska reakcija. Započeo je dana 9. termidora godine II, odnosno 27. srpnja 1794. godine po revolucionarnom kalendaru. Tog dana, pri sjednici u Konventu, dok je Saint-Just čitao izvješće pred Odborom javnog spasa, montanajc Jean Lambert Taillien koji je konspirirao protiv svojih ideoloških kolega, nakon što je uspio na svoju stranu privući desnicu, prozvao je i osudio Robespierra, Saint-Justa i njihove sljedbenike. Taillien se zatim

Termidorska reakcija

pridružio i Jaques Nicolas Billaud Varrene, član Odbora javnoga spasa koji se pobjao za svoju sigurnost budući da je bio značajna figura u Vladavini terora. Uskoro su im se pridružili i ostali zastupnici u Konventu uzvikivavši da se Robespierre, Saint-Just,

Augustin Robespierre uhite što je i učinjeno.⁷⁷ Uhićenici nisu imali pravo na obranu, kao što to nisu imale žrtve Robespierrovog terora. No, ipak, trupe iz Pariške komune koje su bile odane Robespieru uspjele su ih osloboditi, a Robespierre se sa svojim sljedbenicima sklonio u Hotel de Ville. Konvent ih je proglasio odmetnicima te poslao svoje vojne trupe pod

⁷⁵PETER MCPHEE, (bilj. 23), 328.

⁷⁶PETER MCPHEE, (bilj. 23), 329.

⁷⁷PETER MCPHEE, (bilj. 23), 329

zapovjedništvom generala Paula Barrasa. Vojnici Komune nisu imali šanse protiv konventovih trupa te napuštaju predvorje Hotela de Ville, ostavivši Maximiliena Robespiera i njegove suradnike nezaštićenima.⁷⁸ Budući da ih je Nacionalni konvent proglasio

odmetnicima, po uhićenju morali su biti pogubljeni u roku od dvadeset i četiri sata bez prava na obranu. Robespierrov se brat, Augustin Robespierre, pokušavši izbjeći uhićenje, bacio kroz prozor slomivši obje noge, Couthon je također pokušao izvesti samoubojstvo, no Konventove trupe pronašle su ga na dnu stepenica paraliziranog od struka na dolje, dok se Phillipe-Francois-Joseph Le Bas upucao. Robespierre se također pokušao ubiti, htjevši zadržati dostojanstven kraj svoga života, no pri

Smaknuće Maximiliena Robespiera

ispaljivanju hitca iz pištolja samo je smrskao donju vilicu, a trupe su ga pronašle onesviještenog za radnim stolom Hotela de Ville.⁷⁹ Robespiera i preživjele članove jakobinske diktature javnoga spasa prebacili su u dvoranu Odbora javnog spasa gdje je Robespieru pružena liječnička pomoć, te su ga potom zatvorili u ćeliju zatvora Conciergerie, gdje je bila zatvorena i Marija Antoaneta prije svoga smaknuća.⁸⁰ Idućeg dana, 10. termidora, odnosno, 18. srpnja 1794. godine, Robespierre je izveden pred giljotinu bez prava na ikakvu obranu. Zajedno s njime pogubljeni su njegovi najbliži suradnici Saint-Just koji se večer prije nije opirao svom uhićenju, zatim njegov brat Augustin, Couthon te Hanriot te dvanaest drugih pristaša, na Trgu Revolucije gdje je samo prije nešto više od godinu dana smaknut francuski kralj Luj XVI. Prije nego što će biti smaknut, krvnik je Robespieru otrgnuo zavoj s lica koji mu je štitio smrskanu vilicu, na što je Robespierre počeo vrištati sve dok mu oštrica giljotine nije presudila. Maximilien Robespierre je za vrijeme svoga smaknuća bio okrenut licem prema gore, kako bi mogao vidjeti oštricu giljotine koja će ga odvesti u smrt.⁸¹

⁷⁸PETER MCPHEE, (bilj. 32), 330.

⁷⁹PETER MCPHEE, (bilj. 32), 331.

⁸⁰PETER MCPHEE, (bilj. 32), 331.

⁸¹PETER MCPHEE, (bilj. 32), 331.

Zaključak

Maximilien Robespierre nema pariškog spomenika, već je po njemu nazvana samo jedna stanica pariškog metroa u opskurnoj gradskoj četvrti. Do tridesetih godina dvadesetoga stoljeća nije bilo spomenika podignutog njemu u čast čak niti u njegovom rodnom Arrasu, kada je gradska ljevičarska stranka odlučila podignuti malenu plaketu s njegovim likom ispred kuće u kojoj je boravio prije nego što je otišao u Pariz. 1949. godine u malom, siromašnom, radničkom gradiću Saint-Denis, podignut je spomenik u čast Nepotkupljivog. Odabir Saint-Denisa bio je provokativan izbor jer se upravo tamo nalazila srednjevjekovna katedrala, opatija Saint-Denis, u čijoj su se kripti nalazili posmrtni ostaci svih francuskih kraljeva, uključujući i Luja XVI., za čije se smaknuće Robespierre javno zalagao. Kao da je znao da iza njega neće ostati materijalnih spomenika, Robespierre je sjećanje na svoju ulogu u povijesti ostavio u riječima kojima se borio za potlačene, slabije i marginalizirane članove društva, kojima se borio za slobodu, jednakost i bratstvo. Iako je podvojio tadašnje društvo i današnje povjesničare, Robespierre je Revoluciju vidio kao borbu do smrti, "mi i oni", vrlina protiv poroka, dobro protiv zla. Nije činio kompromise niti se prilagođavao, a držao se ponosno i časno, kako bi stvorio bolju Francusku za sve, a pritom revolucionarne ideje proširio na ostale zemlje.

Popis Literature

1. ALFRED COBBAN, „The fundamental ideas of Robespierre“, u: *The English Historical Review*, vol.63, br. 246.,Oxford University Press, London, 1948., 29.-51.
2. ALFRED COBBAN, „The political ideas of Maximilien Robespierre during the period of th Convention“, u: *The English Historical Review*, vol. 61., br.239., Oxford University Press, London, 1946., 45. – 80.
3. JOHN HARDMAN, *Robespierre (Profiles in Power)*, Routledge, Essex, 1999.
4. DAVID P. JORDAN, *The revolutionary career of Maximilien Robespierre*, University Of Chicago Press, Chicago, 1989.
5. GORDON KERR, *Leaders who changed the world*, Futura, London, 2009
6. PETER MCPHEE, *Robespierre: A revolutionary life*, Yale University Press, New Haven, 2012.,
7. ALBERT SOBOUL, *Francuska revolucija (Historijski pregled)*, Naprijed. Zagreb, 1966.
8. ALBERT SOBOUL, „Robespierre and the popular movement od 1793-4“, u: *Past & Present*, br. 5, Oxford University Press, London, 1954., 54.-70.
9. JOSEPH I. SHULIM, „The youthful Robespierre and his ambivalence toward the Ancien Régime“, u: *Eighteenth-Century Studies*, vol. 5., br. 3., The John Hopkins University Press, Baltimore, 1972., 398. - 420.
10. Odabrani govori (Robespierre i Saint-Just), preveli: Vjekoslav Zrnc i Mile Joka, Kultura, Zagreb, 1953.

Popis ilustracija

1. Anonimni autor, *Robespierre*, Musee Carnavalet, Pariz, 1790.,
http://s1340.photobucket.com/user/deridolls/media/historic/Robespierre_zps350bbf65.jpg.html
2. Louis-Leopold Boilly, Portret Maximiliena Robespierra, Palais des Beaux-Arts de Lille, Pariz, 1791.
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c5/Lille_PBA_Boilly_robespierre.jpg
3. Isidore-Stanislaus Helman, Zasedanje Generalnih staleža, Bibliotheque nationale de France, Pariz, godina nepoznata,
<https://www.scholarsresource.com/browse/work/2144665165>
4. Pečat Društva prijatelja ustava, Libraire Jouaust, Pariz, 1790.-1791.,
<https://en.wikipedia.org/wiki/Jacobin#/media/File:JacobinVignette01.jpg>
5. Suđenje Luju XVI., gravura, 18. stoljeće.,
https://en.wikipedia.org/wiki/Trial_of_Louis_XVI#/media/File:ExaminationLouistheLast.jpg
6. H. Fleischmann, La Guillotine 1793., Pariz, 18. stoljeće,
https://en.wikipedia.org/wiki/Maximilien_Robespierre#/media/File:Robespierre_ex%C3%A9cutant_le_bourreau.jpg
7. Pierre-Antoine Demachy, Svečanost Najvišeg bića, Carnavalet Museum, Pariz, 1794.,
https://en.wikipedia.org/wiki/Cult_of_the_Supreme_Being#/media/File:F%C3%AAtede_1%27Etre_supr%C3%A4me_2.jpg
8. Valery Jacobi, Deveti termidor, Tretyakov Galerija, Moskva, 1864.,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Valery_Jacobi_Ninth_Thermidor.jpg

9. Smaknuće Maximiliena Robespiera i njegovih sljedbenika, Bibliotheque nationale de France, Paris, 1794., https://en.wikipedia.org/wiki/Maximilien_Robespierre#/media/File:Execution_de_Robespierre_full.jpg